

Інформація про результати виконання Регіональної цільової програми розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва на 2018-2020 роки

Протягом звітного періоду підтримка підприємництва в області здійснювалась відповідно до заходів Регіональної цільової програми розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва на 2018-2020 роки, затвердженої розпорядженням голови обласної державної адміністрації – керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 02.04.2018 № 272 (зі змінами) (далі – Програма), аналогічних міських і районних програм, реалізації в області законів України: «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», «Про інвестиційну діяльність», «Про адміністративні послуги», інших нормативно-правових актів.

Робота місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування спрямовувалась на забезпечення стабільних умов для створення та функціонування суб'єктів підприємництва, вирішення проблем підприємництва, підвищення ефективності діяльності центрів надання адміністративних послуг, покращання рівня інформаційного забезпечення суб'єктів підприємницької діяльності та надання кваліфікованої консультаційної підтримки, навчання та перенавчання незайнятого населення з орієнтацією на заняття підприємницькою діяльністю тощо.

Стан розвитку малого та середнього підприємництва

За інформацією Державної служби статистики України станом на 01.01.2020 в області діяло 22 550 суб'єктів малого та середнього підприємництва (далі – МСП). У порівнянні з 2018 роком (21 843) загальна кількість суб'єктів МСП збільшилась на 3,2 %.

В області здійснювали діяльність:

3 524 малі та мікропідприємства (на 8,8 % більше показника 2018 року (3 240));

202 середні підприємства (на 0,5 % або на 1 підприємство менше, ніж у попередньому році (203));

18 824 фізичні особи – підприємці (ФОП). До попереднього року (18 400) показник збільшився на 2,3 %.

У малому та середньому бізнесі зайнято 88,7 тис. осіб, що на 1,0 % більше, ніж у 2018 році (87,8 тис. осіб).

Кількість зайнятих збільшилась:

на середніх підприємствах – на 0,6 % та склала 39,3 тис. осіб (у 2018 – 39 тис.);

на малих та мікропідприємствах – на 6,7 % та становила 17,6 тис. осіб (у 2018 – 16,5 тис.).

Кількість ФОП та найманих ними працівників зменшилась на 1,4 % та становила 31,8 тис. осіб (у 2018 – 32,3 тис.), з яких 13 тис. осіб – наймані працівники.

Суб'єктами МСП у 2019 році реалізовано продукції (товарів, послуг) на суму 40,4 млрд грн, що більше ніж у 2018 році (35,1 млрд грн) на 15,2 %.

Середні підприємства збільшили на 21,1 % до 2018 року обсяг реалізованої продукції, який склав 18,9 млрд грн.

Малими підприємствами (в тому числі мікропідприємствами) реалізовано продукції на суму 13,3 млрд грн, фізичними особами-підприємцями – 8,2 млрд грн, що на 8,6 % та 13,4 % відповідно більше до 2018 року.

За інформацією органів місцевого самоврядування та райдержадміністрацій за час дії Програми в області за рахунок МСП створено 8 075 (у 2020 році – 2 824) нових робочих місць.

На малих підприємствах створено 2 745 (у 2020 році – 1 277) робочих місць, середніх – 319 (у 2020 році – 282), фізичними особами-підприємцями – 5 011 (у 2020 році – 1 265).

I. Створення сприятливого середовища для розвитку малого і середнього підприємництва

Одними з найбільш дієвих структур, створених органами влади, є центри надання адміністративних послуг (далі – центри). Створення зручних і доступних умов для отримання суб'єктами бізнесових структур та приватними особами адміністративних послуг є пріоритетним напрямком запровадження реформ в Україні. Розширення мережі центрів області та покращання системи надання адміністративних послуг сприяє отриманню суб'єктами МСП швидкого та якісного сервісу за сучасними стандартами.

В регіоні станом на 31.12.2020 діяло 20 центрів, із них: 3 військово-цивільних адміністрацій (ВЦА), 6 при райдержадміністраціях, 4 міські, 6 селищних та 1 сільській. З метою наближення адміністративних послуг до громадян міськими та селищними радами створено та працюють 22 віддалені робочі місця адміністраторів при 6-ти центрах.

Департаментом економічного розвитку та зовнішньоекономічної діяльності облдержадміністрації (далі – Департамент економічного розвитку) щоквартально здійснюється моніторинг діяльності центрів, за результатами якого розробляються та направляються головам райдержадміністрацій, відповідних міських, селищних та сільських рад рекомендації щодо підвищення ефективності роботи центрів.

Протягом трьох років через центри суб'єктам господарської діяльності та громадянам надано 1 145,6 тис. адміністративних послуг, з них у 2020 році – 340,5 тис. (в електронному вигляді – 20,5 тис.).

У минулому році в середньому за місяць через центри надавалося 28,4 тис. адміністративних послуг.

Кількість видів адміністративних послуг, що надаються через центри, становить від 29 у центрі ВЦА м. Щастя до 200 у центрі ВЦА м. Северодонецьк. В електронному вигляді – від 1 послуги у центрі Кременської міської ради до 21 у центрі Лисичанської ВЦА.

В центрах створено зручні, доступні і прозорі умови для отримання громадянами та суб'єктами господарювання якісних адміністративних послуг, що забезпечує розвиток сприятливого бізнес-клімату, запобігає проявам корупції.

З цією метою Департамент економічного розвитку, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування постійно співпрацюють з міжнародними партнерами.

В рамках реалізації Програми ООН із відновлення та розбудови миру (UN RPP): у 2018 році *розпочали діяльність 4 новостворені центри, 3 центри перемістилися* до сучасно відремонтованих приміщень, у 2 центрах здійснено ремонт приміщень і придбано необхідні меблі та обладнання;

придбано 6 мобільних центрів (4 з яких – у 2020 році): Біловодській, Кременській, Троїцькій громадам – на 2 робочих місця, Попаснянській, Станично-Луганській та Сєверодонецькій – на 4 робочих місця.

З метою надання через центри послуг з оформлення та видачі паспорта громадянина України у формі ID-картки, у тому числі комплексної послуги для підлітків ID-14, та документа, що дає право громадянину України на виїзд за кордон, *придбано 19 комплектів обладнання для оформлення та видачі паспортних документів* (далі – робочі станції) для 15 центрів:

у рамках реалізації проєкту «Зміцнення громадської довіри» (UCVI II), який реалізується за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), – *10 робочих станцій;*

за фінансової підтримки Програми ООН із відновлення та розбудови миру – *7 робочих станцій;*

за рахунок місцевих бюджетів (Чмирівською сільською радою, Попаснянською райдержадміністрацією) та субвенції з державного бюджету на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України, – 2.

Зазначені послуги з оформлення та видачі паспортних документів *запроваджено через 12 центрів.*

Разом із тим в центрах проводиться робота щодо *запровадження комплексної послуги «Малятко»* для батьків новонароджених, яка реалізується Міністерством цифрової трансформації України за підтримки Прем'єр-міністра України, інших центральних органів виконавчої влади та за сприяння міжнародних проєктів. У 2020 році таку *послугу запровадили 4 центри:* ВЦА м. Лисичанськ, Міловської райдержадміністрації, Біловодської та Новопокровської селищних рад.

Крім того, в області сформована *інфраструктура підтримки підприємництва*, яка станом на 01.01.2021 представлена 27 об'єктами, з них: 9 бізнес-центрів, 17 кредитних спілок та Луганське відділення Українського державного фонду підтримки фермерських господарств.

В області створено *43 громадські організації підприємців*, із них 7 зареєстровані на регіональному рівні.

У 2020 році за фінансової підтримки Програми розвитку ООН (ПРООН) в рамках проєкту «Мережа НГО – центрів підтримки бізнесу» на Луганщині сформована *мережа центрів підтримки бізнесу* на базі існуючих громадських організацій в районних центрах та громадах. 18 громадських організацій приєдналися до коаліційної угоди.

Другим етапом формування мережі центрів стала реалізація проєкту

ПРООН «Школа радників малого бізнесу», який забезпечив підвищення компетенції фахівців центрів підтримки бізнесу, менторів, експертів. Команда міжнародних партнерів провела виїзні навчальні тренінги (14-18 вересня, на базі «Лісова поляна», м. Кременна) та 4 вебінари, програма яких охопила питання з бізнес-планування, створення ефективних бізнес-моделей, маркетингового плану, організаційного менеджменту, управління активами, собівартості товарів та послуг, управління виробничими процесами, фінансового планування та обліку. Учасники проєкту-майбутні консультанти (20 осіб) отримали практичні навички консультування та менторську підтримку під час власної консультаційної практики.

При облдержадміністрації створена регіональна рада підприємців, яка є консультативно-дорадчим органом. При міських радах, ВЦА та райдержадміністраціях створені і працюють *16 консультативно-дорадчих органів:*

3 ради підприємців – при Кременській, Новоайдарській та Сватівській райдержадміністраціях;

2 галузеві ради підприємців – при Станично-Луганській райдержадміністрації;

4 координаційні ради з питань розвитку підприємництва – при ВЦА міст Лисичанська і Северодонецька, Рубіжанській міській раді та Біловодській селищній раді;

6 робочих груп з питань сприяння розвитку малого підприємництва – при Кременській, Міловській, Новопсковській, Попаснянській, Станично-Луганській і Троїцькій райдержадміністраціях;

дорадча рада з питань енергоефективності та енергозбереження при військово-цивільній адміністрації м. Северодонецька.

II. Покращання доступу суб'єктів малого та середнього підприємництва до фінансування та інвестиційна підтримка

Орієнтовні обсяги фінансування на реалізацію заходів Програми склали 10 909,8 тис. грн, із них з обласного бюджету – 500,0 тис. грн, інших джерел – 10 409,8 тис. грн.

Протягом трьох років на реалізацію заходів Програми *фактично використано 14 789,4 тис. грн або на 35,5 % більше до запланованого обсягу фінансування (у 2020 році – 1 034,9 тис. грн). Збільшення фінансування відбулося завдяки залученню міжнародних коштів для придбання обладнання, що дозволило запровадити через центри області послуги з оформлення та видачі паспортних документів.*

Кошти *обласного бюджету у сумі 500 тис. грн використано у 2018 році на часткову компенсацію відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проєктів суб'єктів МСП.*

З інших джерел кошти у сумі 14 289,4 тис. грн (2020 рік – 1 034,9 тис. грн) направлені на:

придбання 19 комплектів обладнання для оформлення та видачі паспортних документів *(7 450,0 тис. грн)* за рахунок:

- міжнародної технічної допомоги: коштів USAID – 4 000,0 тис. грн та ПРООН – 2 800,0 тис. грн;

- місцевих бюджетів та субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України – 650,0 тис. грн;

надання одноразової виплати по безробіттю для відкриття власної справи за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового соціального страхування на випадок безробіття (ФЗДССБ) – 4 019,8 тис. грн (у 2020 році – 455,8 тис. грн);

професійне навчання для самостійної зайнятості та подальшого працевлаштування у сфері МСП за рахунок коштів ФЗДССБ – 2 671,5 тис. грн (у 2020 році – 521,6 тис. грн);

організацію та проведення ДП «Луганський регіональний науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації» (далі – ДП «Луганськстандартметрологія») заходів у сфері харчової промисловості – 10,0 тис. грн (у 2020 році – 1,5 тис. грн);

надання ГО «Агенція місцевого розвитку» м. Щастя практичної допомоги у написанні бізнес-планів, проведення семінарів щодо відкриття власної справи й реєстрації ФОП, індивідуальних консультацій за участі експертів – 138,1 тис. грн (у 2020 році – 56,0 тис. грн).

Протягом трьох років на реалізацію міських і районних програм розвитку та підтримки підприємництва використано 19,15 млн грн (у 2020 році – 2,92 млн грн). Із них: з місцевих бюджетів – 1,7 млн грн (у 2020 році – 241,9 тис. грн).

Станом на 01.01.2021 в регіоні діють одна філія та 108 відокремлених підрозділів 12 банків України, головні офіси яких розташовані у м. Києві. В 2020 році кількість структурних підрозділів банків зменшилась на 9 одиниць. Скорочення регіональної мережі відбулося в АТ «Ощадбанк» – на 4 відділення, АТ «Райффайзен Банк Аваль» та АТ «АЛЬФА-БАНК» – по 2 відділення, АТ КБ «ПриватБанк» на 1 відділення. За кількістю установ банків область посідає передостаннє місце серед регіонів України випереджаючи Чернівецьку область на 1 відділення.

Банківськими установами області здійснюється кредитна підтримка суб'єктів МСП. Протягом трьох років відділеннями АТ «Ощадбанк» та АТ КБ «Приватбанк» надано 932 суб'єктам підприємства (у 2020 році – 322) кредитів на суму 504,03 млн грн (у 2020 році – 238,16 млн грн).

Відповідно до Порядку використання коштів обласного бюджету, передбачених на часткову компенсацію відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємства, затвердженого розпорядженням голови обласної державної адміністрації – керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 26.10.2017 № 768, суб'єкти підприємства у 2018 році на конкурсних умовах отримали з обласного бюджету фінансову підтримку у сумі 500,0 тис. грн.

Переможцями конкурсу стали: ТОВ «Рубіжанська панчішна мануфактура» (м. Рубіжне); ФОП Привалова Лариса Миколаївна (м. Сватове); ФГ «Агро-Бізнес-КПП» (Кремінський район) та ПА «Плугатарь» (Біловодський район).

Упродовж трьох років через центри зайнятості області отримали одноразову виплату допомоги по безробіттю та відкрили власну справу 118 безробітних осіб (у 2020 році – 16). Підтримано 118 бізнес-проектів безробітних на загальну суму 4 019,8 тис. грн (у 2020 році – 455,8 тис. грн). Для своєї підприємницької діяльності вони обрали: вирощування зернових культур, розведення тварин, вантажний автомобільний транспорт, обслуговування автотранспортних засобів, роздрібну торгівлю (деталлями та приладдям, продуктами харчування, газетами та канцелярськими товарами, уживаними товарами), сферу бухгалтерського обліку та аудиту, надання послуг перукарнями та салонами краси, ремонт взуття тощо.

Крім того, в рамках реалізації програми «FinancEast», що виконується в рамках Угоди «Підтримка Європейського Союзу для Сходу України» між урядом України та Європейським Союзом (ЄС), що фінансується Німецьким державним банком розвитку (KfW), фінансову підтримку у вигляді субсидій і компенсацій у 2020 році отримали 69 суб'єктів мікро, малого та середнього підприємництва (ММСП) Луганської області для реалізації 84 інвестиційних проектів на загальну суму 128,1 млн грн.

Підприємці Луганщини брали участь у державній програмі «Доступні кредити 5 - 7 - 9 %». За час дії програми, реалізація якої розпочалась з лютого 2020 року, суб'єкти мікро та малого підприємництва отримали кредити за пільговими відсотками на суму 59 млн грн.

Фермери беруть участь у державних програмах з фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі.

У 2019 році сільгосптоваровиробники області за державними програмами отримали допомогу на суму 69 млн грн, у 2020 році – 92,36 млн грн.

Зокрема, у минулому році отримали:

часткову компенсацію вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва – 59,3 млн грн (постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 № 130);

часткову компенсацію відсоткових ставок за залученими у національній валюті банківськими кредитами – 21,5 млн грн (постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 300);

фінансову допомогу – 1,36 млн грн, у т. ч., дотацію за утримання корів – 630 тис. грн, компенсацію вартості техніки – 341 тис. грн, субсидію на одиницю оброблюваних земель – 390 тис. грн (постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 № 106);

фінансову допомогу – 10,2 млн грн, у т. ч., бюджетну дотацію за наявні бджолосім'ї – 9,2 млн грн та за закуплені племені тварини та спермопродукцію – 1,0 млн грн (постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 № 107).

У 2020 році склалась складна ситуація для суб'єктів господарювання у зв'язку з обмежувальними заходами, які введено через поширення COVID-19. Разом із тим для малого та середнього бізнесу на визначений період на законодавчому рівні передбачено відповідні пільги.

Так, за рахунок коштів ФЗДССБ *допомогу по частковому безробіттю отримали: 374 роботодавці* із числа суб'єктів МСП для виплати компенсації працівникам (1 946 осіб) у разі втрати ними частини заробітної плати та 3 660 ФОП. Загальна сума допомоги по частковому безробіттю склала 38,6 млн грн.

Крім того, кошти ФЗДССБ у сумі 4,9 млн грн направлені на *надання одноразової матеріальної допомоги* задля збереження робочих місць 121 суб'єкту господарювання на 1 310 найманих працівників.

Місцевими органами соціального захисту населення *призначено допомогу на дітей 1 604 ФОП*, які обрали спрощену систему оподаткування і належать до I та II групи платників єдиного податку, на загальну суму 10,7 млн грн.

Органами місцевого самоврядування також вживалися певні заходи. *Новопсковська селищна рада* вирішила підтримати підприємців, які знаходяться на спрощеній системі оподаткування I групи, *зменшивши розмір єдиного податку з 10 % до 5 %* від прожиткового мінімуму. Підприємці Новописьківської ОТГ, які знаходяться на спрощеній системі оподаткування II групи (виробники одягу, взуття, сільгоспвиробники), об'єдналися та організували в мережі Інтернет рекламу продукції та зберегли частину ринку за рахунок роботи в онлайн режимі.

Протягом дії Програми *суб'єкти МСП були учасниками 14-ти форумів, 5-ти з них міжнародного значення* (у 2020 році – 5-ти), та *14-ти виставок, 6-ти з них міжнародних* (у 2020 році – 4-х). До заходів залучено 359 суб'єктів МСП (у 2020 році – 122).

Найбільш масштабні заходи, які відвідали підприємці Луганщини:

Перший Форум регіонів Білорусі та України (24-25.10.2018, м. Гомель, республіка Білорусь), де бізнес Луганщини представили підприємства ПрАТ «Рубіжанський картонно-тарний комбінат» та ТОВ «Сватівська олія»;

Міжнародні форуми розвитку фермерства «Агрорт Захід Львів 2019» (21-23.03.2019) та «Агрорт Захід Львів-2020» (27.02.2020), які відбулися за участі національних та регіональних операторів агробізнесу;

Другий форум регіонів України та Республіки Білорусь (3-4.10.2019, м. Житомир), де ТОВ «Сватівська олія» та ТОВ «ТЕТРА» (м. Лисичанськ) взяли участь у презентації економічного потенціалу регіонів України, переговорах між представниками українських та білоруських компаній, широкомасштабному ярмарку продукції;

Перший інвестиційний форум «RE:THINK. Invest in Ukraine» (29.10.2019, м. Маріуполь), на якому представлено 26 інвестиційних проєктів від Луганської області, з яких 13 – бізнес-проєкти. Захід передбачав залучення понад 10 млрд євро на відновлення Донецької та Луганської областей;

агропромислові виставки у м. Київ: «Агро-2018» (06-09.06.2018), «Агро - 2019» (04-07.06.2019), «Агро-2020» (07-10.08.2020), та «Агрорт Схід Харків 2018» (11.10.2018), основними питаннями яких були «Сучасні виклики продовольчої безпеки для східних регіонів України»;

виставки малого та середнього бізнесу: «Схід-Експо 2018» (09-10.10.2018, м. Львів), «Схід-Експо 2019» (08-09.11.2019, м. Київ), під час яких підприємці

взяли участь у В2В переговорах, що сприяло подальшій співпраці з зацікавленими бізнесами Західної України та країн Східної Європи, та *онлайн-виставка «Схід-Експо 2020»* (жовтень 2020, вебсайти «Схід-Експо» та «Дія.Бізнес»), де відбулись відео-презентації підприємств, транслювались панельні дискусії, В2В зустрічі проходили в онлайн-форматі;

найбільша виставка сучасних технологій для сільського господарства Central Agricultural Trade Fair 2020 (31.01-02.02.2020, м. Варшава, республіка Польща), де завод зерноочисного обладнання ТОВ «НВП «АЕРОМЕХ» Кременського району традиційно представив сепаратори САД на стенді польського дилера.

Суб'єкти підприємництва брали участь у міжнародних місіях та візитах: в області перебувала *делегація з Литви* (22-23.06.2018, м. Сєверодонецьк), яка зустрілась з представниками бізнесу Луганщини з метою пошуку можливостей бізнес-співробітництва;

за фінансової підтримки ПРООН організовано *4 навчальні візити суб'єктів МСП області до Республіки Польща* (у 2018 році – 2 візити, у 2019 році – 2) з метою ознайомлення з успішним практичним досвідом польських підприємств та бізнес-орієнтованих організацій для стимулювання економічного зростання і підвищення ефективності виробництва в регіоні.

З метою залучення суб'єктів МСП до участі у конкурсних відборах на отримання грантів для розвитку бізнесу інформація про грантову допомогу ПРООН, USAID, Міжнародної організації з міграції (МОМ), Норвезької ради у справах біженців (NRC), Данської Ради з питань Біженців (DRC) доводиться до підприємницьких структур області.

Налагоджена *співпраця з міжнародними організаціями та програмами*, які діють на території області. В регіоні реалізується п'ять донорських проєктів підтримки МСП.

1. *Проєкт «Популяризація підприємництва серед населення, що постраждало від конфлікту в Україні»* (Фаза III) виконується ПРООН за фінансової підтримки уряду США.

2. *Проєкт «Підтримка соціального та економічного відновлення у Східному регіоні України»* виконується ПРООН та фінансується урядом Японії.

Програмою ООН із відновлення та розбудови миру на сході України проведено *4 конкурси бізнес-грантів серед суб'єктів МСП*. За результатами конкурсів присуджено 230 грантів (38 млн грн) суб'єктам з Луганської області:

у 2019 році 78 грантів (1-ий конкурс – 61 грант, 2-ий конкурс – 17 грантів) на загальну суму 11,3 млн грн (8,8 млн грн та 2,5 млн грн відповідно);

у 2020 році 152 гранта (3-ий конкурс – 37 грантів, 4-ий конкурс – 115 грантів) на загальну суму 26,7 млн грн (6,7 млн грн та 20,0 млн грн відповідно).

3. *Проєкт «Економічна підтримка Східної України»* фінансується USAID. Виконавці проєкту: компанія DAI Global LLC, міжнародна некомерційна організація «ФНІ360», ГО «Ресурс. Допомога. Розвиток», ТОВ «СДМ Інжиніринг Україна».

4. *Проект «Підтримка ЄС для Сходу України – відновлення, зміцнення миру та урядування»* фінансується ЄС, виконується ПРООН у партнерстві з: Фондом ООН у галузі народонаселення (ЮНФПА), Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (FAO), Структурою ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН Жінки).

5. *Проект «Програма Європейського Союзу для Сходу України»*, метою якого є забезпечення доступу до фінансування ММСП на Донбасі, виконується KfW за фінансової підтримки ЄС. В рамках цього проекту реалізується програма «FinancEast», реалізацію програми забезпечує Фонд розвитку підприємництва (ФРП).

Крім того, за результатами конкурсних відборів *фінансову допомогу отримали: протягом 2018 року – 136 суб'єктів підприємницької діяльності області: 99 – від DRC, 27 – NRC, 10 – ПРООН.*

протягом 2019 року – 26 суб'єктів МСП: 18 – від Міжнародного Комітету Червоного Хреста (МКЧХ), 5 – Естонської Ради у справах біженців, 2 – СОС Дитячі Містечка в Україні, бджолярський обслуговуючий кооператив – ПРООН.

ГО «Агенція місцевого розвитку» міста Щастя *надано практичну допомогу у написанні бізнес-планів 80 зацікавленим особам, у тому числі у 2020 році – 28.* Також у минулому році ГО «Кремінська бізнес-асоціація» таку допомогу надано *11 зацікавленим.* З 39-и бізнес-планів, поданих на конкурси, 13 пройшли конкурсний відбір. Отримавши грантову допомогу, підприємці-початківці відкрили власну справу.

III. Інформаційно-консультаційне забезпечення та популяризація підприємництва

З метою розгляду проблемних питань, стимулювання розвитку професійних навичок, самостійності, пізнавальної активності підприємців під час реалізації Програми *проведено 195 заходів (у 2020 році – 64): 28 семінарів, 55 тренінгів та навчальних візитів, 31 зустріч, 45 заходів у сфері харчової промисловості та 36 інших різноманітних заходів («круглих столів», робочих поїздок, скайп-нарад, зом-конференцій, вебінарів) за участі суб'єктів бізнесу.*

Під керівництвом голови обласної державної адміністрації – керівника обласної військово-цивільної адміністрації *проведено 10 заходів (у 2020 році – 3), в яких взяли участь 139 представників бізнесу (у 2020 році – 51).* Очільник області проводив робочі зустрічі з керівниками провідних підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність; робочі поїздки до ведучих підприємств регіону; скайп-наради з представниками МСП з питань здійснення господарської діяльності в умовах карантинних обмежень.

Крім цього, *проведено 21 зустріч (у 2020 році – 1) в різних форматах для 367 підприємців (у 2020 році – 7).* З них 17 заходів (334 учасники) проведено міжнародними організаціями.

Так, у 2019 році представники департаментів облдержадміністрації: економічного розвитку, освіти і науки, центрів зайнятості регіону, професійно-технічних училищ спільно зі спеціалістами ПРООН взяли участь у 15 виїзних

зустрічах на тему: «Вивчення проблем розвитку підприємництва, зайнятості населення та розвитку професійної освіти молоді та дорослих в містах та районах Луганської області», учасниками яких були близько 300 суб'єктів підприємницької діяльності.

За організаційного сприяння департаментів облдержадміністрації: економічного розвитку; агропромислового розвитку проведено 26 різноманітних заходів з питань підтримки та розвитку бізнесу (у 2020 році – 15), в яких взяли участь 506 підприємців (у 2020 році – 288):

9 засідань «круглих столів» (у 2020 – 2) для 85 учасників (у 2020 році – 22), із залученням спеціалістів територіальних підрозділів Державної податкової служби, Держпраці, Держпродспоживслужби, Державної служби зайнятості, представників райдержадміністрацій та органів місцевого самоврядування;

3 презентації (96 учасників) за участі спеціалістів міжнародних організацій;

14 нарад, зюм-конференцій та вебінарів (у 2020 році – 13), в яких взяли участь 325 представників МСП (у 2020 році – 266), з питань агропромислового розвитку, соціального підприємництва, змін в законодавстві тощо.

Спеціалістами ДП «Луганськстандартметрологія» у сфері харчової промисловості протягом трьох років проведено 45 заходів (у 2020 році – 23), для 289 суб'єктів МСП (у 2020 році – 86). Зокрема, у 2020 році проведено: 11 семінарів з питань впровадження системи управління безпечністю харчових продуктів; 4 робочі зустрічі щодо вимог діючого законодавства у сфері метрологічної діяльності; 5 зюм-конференції щодо імплементації актів законодавства ЄС у харчової промисловості; 3 вебінари з питань маркування харчової продукції.

Громадські організації «Агенція місцевого розвитку м. Щастя» і «Кремінська бізнес-асоціація» провели 10 заходів: семінарів-тренінгів, зустрічей, вебінарів (у 2020 році – 5) щодо відкриття власної справи, реєстрації ФОП та особливостей ведення бізнесу для 232 підприємців-початківців і мешканців Новоайдарського і Кремінського районів (у 2020 році – 82 особи).

В рамках реалізації міжнародних проєктів відбулося 28 семінарів (у 2020 році – 5), до участі в яких залучено 1 090 представників МСП (у 2020 році – 50). У тому числі, в сільській місцевості проведено 17 семінарів для 906 підприємців.

827 підприємців (у 2020 році – 163) взяли участь у 49 навчальних тренінгах (у 2020 році – 11). Навчальні тренінги проводились за підтримки міжнародних донорів з питань: розвитку бджільництва, скорочення гендерної нерівності, складання бізнес-планів, створення кооперативів, ведення звітності сільськогосподарських підприємств, безпеки харчових продуктів, створення закупівельних груп, розвиток тваринництва та дрібнотоварного виробництва.

Так, на базі центрів зайнятості ПРООН у 8-ми містах та 8-ми смт проведено (серпень-жовтень 2019 року) 5-ти денні бізнес-тренінги з розвитку навичок підприємництва, створення бізнес ідей, складання бізнес-планів (320 учасників).

Представники бізнесу здійснили 6 навчальних візитів (77 учасників) до м. Львів та Львівської області, м. Дніпро, м. Полтава, м. Запоріжжя, м. Харькова (у 2020 році – 1 візит, 25 учасників).

Загалом до участі у заходах залучено 3 527 представників малого та середнього бізнесу.

В облдержадміністрації щороку відбувалися урочистості, присвячені Дню підприємця, Всесвітнього дня туризму та Дня туризму в Україні.

На офіційному вебсайті облдержадміністрації та вебсторінці Департаменту економічного розвитку постійно оновлюються розділи: «Підприємництво», «Адміністративні послуги» та «Регуляторна політика», на яких розміщується для підприємницьких структур необхідна та корисна інформація.

Протягом часу реалізації Програми розміщено 67 інформаційних повідомлень (у 2020 році – 21) про програми кредитування, консультаційну підтримку суб'єктів МСП, онлайн-навчання та 62 повідомлення (у 2020 році – 27) – про можливу участь суб'єктів МСП у форумах, виставках, тренінгах, конкурсах бізнес-грантів.

Окремі розділи з питань підприємницької діяльності створені та оновлюються на офіційних вебсайтах райдержадміністрацій та органів місцевого самоврядування.

З метою інформування підприємців про вільні приміщення Департаментом економічного розвитку створено та оновлюється обласний реєстр вільних приміщень державної та комунальної власності, що пропонуються для викупу або передачі в оренду суб'єктам підприємництва для здійснення ними підприємницької діяльності. Реєстр розміщено на власній вебсторінці у розділі «Підприємництво» (підрозділ «На допомогу підприємцю»).

Станом на 01.01.2021 в області налічувалось 271 вільне нежитлове приміщення державної та комунальної власності загальною площею 70,96 тис. м², із них: у містах – 10,69 тис. м², районах – 60,27 тис. м². Протягом 2020 року підприємницьким структурам передано в оренду 116 приміщень загальною площею 20,48 тис. м², у власність – 7 приміщень загальною площею 725,8 м².

Департаментом економічного розвитку щоквартально оновлюється база даних інвестиційних ресурсів області «Зручно. INVESTBASE», яка розміщена на офіційному сайті облдержадміністрації. База даних наповнена актуальними даними, містить інформацію щодо вільних земельних ділянок, у тому числі і промислового призначення, об'єктів нерухомості, об'єктів Фонду державного майна України, водних ресурсів, наявних корисних копалин, сировини для переробки, трудового потенціалу та комерційні пропозиції. Станом на 01.01.2021 онлайн-ресурс містить інформацію про 37 інвестиційно привабливих земельних ділянок, з яких 8 – землі промислового призначення.

Суб'єкти МСП залучаються до виконання робіт/послуг за державні кошти. Протягом 2020 року до участі залучено 328 підприємців. За результатами укладено 598 договорів на суму 133 млн грн.

Для підвищення кваліфікації персоналу підприємств регіону, опанування нових вимог законодавства у сфері стандартизації, метрології, сертифікації та оцінки відповідності спеціалістами ДП «Луганськстандартметрологія» надано

суб'єктам МСП 348 консультації (у 2020 році – 127).

У 2018 році за організаційної підтримки Департаменту економічного розвитку юристами Норвезької ради у справах біженців в Україні здійснено 10 виїздів, за попередньо узгодженим графіком, до міст обласного значення та районів області та проведено безкоштовні інформаційно-консультаційні заходи (140 учасників) на тему: «Правові аспекти ведення малого та середнього бізнесу».

ГО «Агенція місцевого розвитку» міста Щастя надано 138 індивідуальних консультацій (у 2020 році – 92) з питань розробки бізнес-планів, започаткування власної справи, надання звітності контролюючим органам; ГО «Кремінська бізнес-асоціація» – 68 консультації (у 2020 році – 34) щодо змін в оподаткуванні та з написання бізнес-планів; Агенцією регіонального розвитку Луганської області (АРР) – 23 консультації щодо підтримки сімейних фермерських господарств та подання заявок для участі у грантових програмах.

На базі центрів зайнятості в містах Северодонецьку та Старобільську здійснюють діяльність консалтингові центри, робота яких планується за двома напрямками: відкриття власної справи і підтримка діючого бізнесу.

Протягом дії Програми спеціалістами консалтингових центрів проведено 167 заходів (семінари, наради, дні відкритих дверей, круглі столи, Skype-наради, вебінари у форматі zoom-конференцій), в яких взяли участь 1 766 безробітних (у 2020 році – 42 заходи для 516 осіб). За участі представників територіальних підрозділів: Держпродспоживслужби, Пенсійного фонду (ПФ), Державної податкової служби (ДПС) проведено 190 заходів, до яких залучено 1 914 роботодавців (у 2020 році – 54 заходи для 674 учасників).

Разом із тим у 2020 році центрами зайнятості області спільно зі спеціалістами Головного управління Держпраці у Луганській області розгорнуто інформаційно-роз'яснювальну кампанію, спрямовану на легалізацію зайнятості населення, якою охоплено понад 2,6 тис. роботодавців області.

Крім того, консалтинговими центрами надано 2 301 індивідуальну консультацію (у 2020 році – 323) з питань провадження підприємницької діяльності та 42 групові консультації щодо оформлення працівників і подання звітності (у 2020 році – 3).

Спеціалісти консалтингових центрів також здійснюють супровід та надають консультаційну підтримку особам, які розпочали підприємницьку діяльність завдяки отриманню одноразової допомоги по безробіттю.

У Лисичанському міському та Кремінському районному центрах зайнятості функціонують студії підтримки та супроводу безробітних «Бізне\$тарт», діяльність яких спрямована на: надання знань щодо ведення бізнесу, допомогу у складанні, супроводі бізнес-планів для участі у конкурсах на отримання грантів.

Для оперативного вирішення актуальних питань, які стосуються підприємницької діяльності, в області працюють «гарячі лінії» для підприємців, утворені органами місцевої влади. На «гарячі лінії» від підприємців надійшло 988 звернень, на які було надано роз'яснення (у 2020 році – 225 звернень).

Також здійснює свою діяльність державна установа «Луганський обласний контактний центр», основними завданнями якого є: сприяння вирішенню

питань, з якими громадяни, в тому числі й підприємці, звертаються до органів державної та місцевої влади шляхом надання консультативно-правових послуг відповідно до чинного законодавства.

При райдержадміністраціях працюють *виїзні консультаційні пункти*, робота яких направлена на залучення сільського населення області до підприємницької діяльності, створення нових робочих місць. Протягом дії Програми ними здійснено 334 виїзди та надано 1 762 консультації (у 2020 році – 41 виїзд та 78 консультацій).

IV. Навчання, підготовка та перепідготовка кадрів для сфери підприємництва

Центрами зайнятості області проводилася робота з формування груп з числа безробітних громадян на навчання для самостійної зайнятості та подальшого працевлаштування у сфері малого бізнесу. Протягом трьох років за курсом «*Основи бізнес-планування*» направлено на навчання 118 осіб (у 2020 році – 17).

На навчання за професіями «Продавець непродовольчих товарів», «Перукар (перукар-модельєр)», «Візажист», «Швачка», «Бармен», «Маляр», «Токар», «Верстатник деревообробних верстатів», «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів», «Робітник з комплексного обслуговування й ремонту будинків», що сприяють започаткуванню власної справи, направлено 703 безробітні особи (у 2020 році – 96).

З метою масового інформування громадян про можливість займатися підприємницькою діяльністю центрами зайнятості області протягом дії Програми проведено 847 інформаційних заходів, у яких взяли участь 11 953 особи.

У т. ч. у 2020 році проведено 85 інформаційних заходів для 1 324 осіб:

27 семінарів «Генеруй бізнес-ідею та розпочни свій бізнес» – 340 громадян;

58 групових заходів «Презентація послуг з професійного навчання, у тому числі послуг Центрів професійно-технічної освіти» – 984 безробітні особи.

З початку впровадження карантинних заходів групові послуги надаються дистанційно, проведено 651 онлайн-вебінар для 6 082 безробітних. При проведенні інформаційних вебінарів в онлайн-режимі окремим блоком надається інформація про можливість започаткування власної справи.

Луганською обласною службою зайнятості вжито заходів щодо інформування населення про можливість започаткування власної справи. Так, з цією метою в інформаційних секторах центрів зайнятості області функціонують куточки «Розпочніть власну справу» для майбутніх підприємців, де розміщена інформація щодо різних аспектів ведення підприємницької діяльності. Для візуалізації досвіду успішних підприємців з числа колишніх безробітних заведені та оновлені фотоальбоми «Історія мого успіху».

Система освіти області представлена 304 закладами, з них: 280 загальної середньої освіти, 23 – професійної (професійно-технічної), 12 – вищої освіти.

Учні 10-11 класів загальної середньої освіти на профільному рівні вивчають предмет «Економіка» та проходять курс «Фінансова грамотність».

Відповідно до державних стандартів професійно-технічної освіти навчальний предмет «Основи галузевої економіки і підприємництва» входить до навчальних планів з кожної професії, яку набувають учні закладів професійно-технічної освіти.

Два заклади вищої освіти області здійснюють навчання ведення підприємницької діяльності: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (далі – СУНУ) та Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка (далі – ЛНУ).

У СУНУ на постійній основі здійснюють діяльність:

Ресурсний центр зі сталого розвитку, серед основних завдань якого є сприяння розвитку стратегічних партнерських відносин з органами державної влади, бізнесом, громадським суспільством та міжнародними організаціями;

Центр фінансової грамотності, створений з метою підвищення обізнаності у сфері управління особистими фінансами серед студентів і школярів;

Стартап Школа, яка покликана сприяти розвитку інноваційного середовища в регіоні як складової частини загальноукраїнської університетської інноваційної екосистеми;

Центр розвитку кар'єри, який сприяє подальшому працевлаштуванню студентів, підтримує підприємницькі ініціативи шляхом надання консультаційно-інформаційних послуг, проведення тренінгів, семінарів.

На базі ЛНУ функціонують:

філія інституту економіки промисловості Національної академії наук України;

Комунікаційно-консультаційний центр для забезпечення економічного супроводу грантової політики міжнародних благодійних організацій – інноваційна форма забезпечення освітнього процесу та взаємодії з суб'єктами МСП.

Вищезазначені заклади запроваджують неформальну освіту з питань ведення бізнесу та підприємницької діяльності.

Разом із тим *менторська та освітня допомога підприємцям на Сході України надається проектом «Економічна підтримка Східної України» USAID*. У 2020 році підприємці Луганщини співпрацювали з цим проектом та брали участь у менторських програмах: кооператив «Овочі Станичників» (близько 100 домогосподарств зі Станиці Луганської); підприємство хімічної промисловості «Промдекс-Україна» (м. Северодонецьк); пасіка родини Васильєвих (с. Зміївка Сватівського району).

В рамках *інформаційної кампанії «Схід економічних можливостей» USAID* на офіційному сайті облдержадміністрації та в друкованих ЗМІ висвітлювались історії успішних підприємців, які у 2020 році реалізували свої бізнес-плани спільно з експертами USAID: підприємниця з м. Северодонецьк виготовляє дорожні сумки за власним дизайном; підприємниця з м. Кремінна відкрила дитячий розважальний центр, на базі якого також діє хаб для молоді; мешканець м. Старобільськ заснував приватну музичну студію; підприємниця з м. Лисичанськ створює ексклюзивні м'які іграшки та розробляє навчальний відеокурс щодо їх виготовлення; приватна компанія (м. Лисичанськ), що

займається пошиттям верхнього одягу, здійснює заходи по автоматизації та впровадженню ощадливого виробництва.

В області Фондом Василя Хмельницького К. Fund реалізовувався проєкт «Школа малого і середнього підприємництва», який націлений на сприяння розвитку підприємництва в Україні та розрахований на слухачів із різним рівнем досвіду. У м. Северодонецьк (червень-липень 2019 року) *проводились заняття в Школі малого і середнього підприємництва, участь у яких взяли 22 зацікавлені особи.*

На базі Новопокровського районного центру зайнятості *функціонує хаб-центр «Від ідеї до успіху для сільських мешканців»,* яким надається інформація щодо бізнес-планування, бізнес-ідей, менеджменту в агропромисловому секторі.

За підтримки уряду Німеччини в рамках проєкту «Професійна інтеграція внутрішньо переміщених осіб в Україні», який виконується Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) у партнерстві з Луганською обласною службою зайнятості у 2020 році *в Новопокровському хаб-центрі засновано «Школу фермерства».*

В рамках *впровадження ініціативи «Школа фермерства»* пройшли навчання в хаб-центрі 110 осіб (4 групи слухачів); викладачі Луганського національного аграрного університету провели 5 виїзних навчальних тренінгів до сільської місцевості (100 слухачів); 40 мешканців Біловодської громади взяли участь у 2 онлайн семінарах. Навчальна програма має 4 основні модулі: тваринництво, рослинництво, інноваційні сільськогосподарські технології, ведення фермерського бізнесу.

Із запланованих 18 заходів протягом дії Програми реалізовані всі заходи.

Протягом трьох років *на реалізацію заходів Програми фактично використано 14 789,4 тис. грн або на 35,5 % більше до запланованого обсягу фінансування (у 2020 році – 1 034,9 тис. грн).* Збільшення фінансування відбулося завдяки залученню міжнародних коштів для придбання обладнання, що дозволило запровадити через центри області послуги з оформлення та видачі паспортних документів.

Кошти *обласного бюджету у сумі 500 тис. грн використано у 2018 році на часткову компенсацію відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проєктів суб'єктів МСП.*

Упродовж трьох років через центри зайнятості області отримали одноразову виплату допомоги по безробіттю у сумі 4 019,8 тис. грн (у 2020 році – 455,8 тис. грн) та відкрили власну справу 118 безробітних осіб (у 2020 році – 16).

Програмою ООН із відновлення та розбудови миру на сході України *проведено 4 конкурси бізнес-грантів серед суб'єктів МСП.* За результатами конкурсів *присуджено 230 грантів (38 млн грн) суб'єктам з Луганської області.*

За період дії програми «FinancEast» *фінансову підтримку у вигляді субсидій і компенсацій отримали 69 суб'єктів ММСП Луганської області для реалізації 84 інвестиційних проєктів на загальну суму 128,1 млн грн.*

Підприємці Луганщини брали участь *державній програмі «Доступні кредити 5 - 7 - 9 %».* Протягом лютого-грудня 2020 року суб'єкти мікро та

малого підприємництва отримали кредити за пільговими відсотками на суму 59,0 млн грн.

Фермери беруть участь у державних програмах з фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі. У 2019 році сільгосптоваровиробники отримали допомогу на суму 69,0 млн грн, у 2020 році – 92,36 млн грн.

Протягом 2020 року підприємницьким структурам передано в оренду 116 приміщень загальною площею 20,48 тис. м², у власність – 7 приміщень загальною площею 725,8 м².

До виконання робіт/послуг за державні кошти залучено 328 суб'єктів малого підприємництва. За результатами укладено 598 договорів на суму 133 млн грн.

Протягом дії Програми суб'єкти МСП були учасниками 14-ти форумів, 5-ти з них міжнародного значення (у 2020 році – 5-ти), та 14-ти виставок, 6-ти з них міжнародних (у 2020 році – 4-х). До заходів залучено 359 суб'єктів МСП (у 2020 році – 122).

Суб'єкти підприємництва брали участь у 5 міжнародних візитах та 6 навчальних візитах національного рівня.

Протягом трьох років проведено 195 заходів (у 2020 році – 64): 28 семінарів, 55 тренінгів та навчальних візитів, 31 зустріч, 45 заходів у сфері харчової промисловості та 36 інших різноманітних заходів за участі суб'єктів бізнесу. Загалом до участі у заходах залучено 3 527 представників МСП.

За курсом «Основи бізнес-планування» направлено на навчання 118 осіб (у 2020 році – 17). На навчання за професіями, що сприяють започаткуванню власної справи, направлено 703 безробітні особи (у 2020 році – 96).

Центрами зайнятості проведено 847 інформаційних заходів, у яких взяли участь 11 953 особи. У т. ч. у 2020 році проведено 85 інформаційних заходів для 1 324 учасників. З початку впровадження карантинних заходів групові послуги надаються дистанційно, проведено 651 онлайн-вебінар для 6 082 безробітних.

Протягом дії Програми спеціалістами консалтингових центрів в містах Северодонецьку та Старобільську проведено 167 заходів, в яких взяли участь 1 766 безробітних (у 2020 році – 42 заходи для 516 осіб) та 190 заходів, до яких залучено 1 914 роботодавців (у 2020 році – 54 заходи для 674 учасників).

У 2019 році в області Фондом Василя Хмельницького К. Fund реалізовувався проєкт «Школа малого і середнього підприємництва», в рамках якого у м. Северодонецьк проводились заняття.

У 2020 році в Новопсковському хаб-центрі, який функціонує на базі Новопсковського районного центру зайнятості, за фінансової підтримки уряду Німеччини засновано «Школу фермерства», де пройшли навчання для 250 слухачів.

У 2020 році за фінансової підтримки ПРООН в рамках проєкту «Мережа НГО – центрів підтримки бізнесу» на Луганщині сформована мережа центрів підтримки бізнесу та реалізовано проєкт «Школа радників малого бізнесу», який забезпечив підвищення компетенції фахівців центрів підтримки бізнесу, менторів, експертів.

Реалізація Програми сприяла створенню в області нових робочих місць. За інформацією органів місцевого самоврядування, міських і районних адміністрацій *протягом трьох років за рахунок МСП створено 8 075 (у 2020 році – 2 824) нових робочих місць.*